

Soortbeschermingsplan

Wolf

Colofon

© 2015 ARK Natuurontwikkeling

Tekst en samenstelling: Leo Linnartz

Fotoverantwoording: Leo Linnartz, Bob Luijks

Illustraties en kaarten: Jeroen Helmer (ARK Natuurontwikkeling)

Wijze van citeren: Linnartz, L. 2015. Soortenbeschermingsplan wolf, ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

Niets uit dit rapport mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de auteur van dit rapport noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

De auteur is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de auteur. De opdrachtgever vrijwaart de auteur voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Inhoud

Samenvatting	5
Inleiding	7
De wolf	9
Resultaten soortbeschermingsplan	17
Wolf of jakhals, wie is eerst	19
Conclusies en aanbevelingen	21
Literatuur	23
Partners	25

Samenvatting

De wolf komt eraan! Na 150 jaar van afwezigheid in Nederland en landen om ons heen, breiden wolven zich weer uit en bezetten - steeds dichterbij ons land - gebieden die ze lang geleden verlaten hebben. Hoogste tijd om ons voor te bereiden op zijn komst.

Wolven spelen een belangrijke rol in de natuur. Ze houden prooidieren gezond doordat ze zieke dieren opruimen. Ze zorgen voor aanvoer van voedsel voor aaseters en voorkomen dat sommige soorten anderen gaan domineren. Wolven jagen vooral op reeën, herten en wilde zwijnen. Dit doen ze in roedels in een vast territorium van zo'n 200 tot 300 km². Zo'n roedel bestaat uit een volwassen reu en teef met hun jongen. Vanaf een leeftijd van 1 jaar verlaten de jongen hun ouders en gaan op zoek naar een eigen stek. Ze leggen dan afstanden tot wel 1.000 km af. Zwervende jonge wolven kunnen dus gemakkelijk Nederland bereiken en hebben dat recent ook een aantal keer gedaan.

Met financiële steun van de Provincie Limburg heeft ARK het samenwerkingsverband Wolven in Nederland verder vorm gegeven. Hierin zetten Natuurmonumenten, de Jagersvereniging, het IVN, FREE Nature, de Zoogdierverseniging, ARK en individuele experts zich gezamenlijk in voor een conflictarm samenleven van wolf en mens. Die conflicten zijn immers te verwachten. Wolven eten namelijk niet alleen wild, maar soms ook schapen, jonge runderen of paarden. Gelukkig zijn er middelen om dit te voorkomen. Goed gebruik van schrikdraad, ophokken of de inzet van speciaal ge-

trainde kuddewaakhonden minimaliseert de schade minimaliseren. Wolven in Nederland deelt deze kennis actief met organisaties van schapenhouders.

Wolven in Nederland verspreidt feitelijke informatie over wolven en hun komst naar Nederland. Hoe handel je als je een wolf tegen komt? Hoe voorkom je een wolvenaaval op vee. Daarnaast worden vanuit dit 'informatieloket' mogelijke wolvenwaarnemingen geregistreerd. Wolven in Nederland heeft een team van vrijwilligers getraind dat vragen kan beantwoorden, wolven van honden kan onderscheiden en - indien nodig - wolvensporen en mogelijke schadegevallen kan beoordelen. Ook volgt het samenwerkingsverband de ontwikkelingen rond wolven in buurlanden en onderhoudt ze een uitgebreid internationaal netwerk. Via website en social media worden wekelijks meer dan 41.000 mensen geïnformeerd over wolven.

Wolven zijn in Europa beschermd. EU-landen zijn verplicht om die bescherming in een wolvenmanagementplan te concretiseren. ARK heeft met Wolven in Nederland intensief samengewerkt met Alterra en Wing om een breed gedragen wolvenplan te schrijven. ARK organiseerde verschillende bijeenkomsten waarin wolvenexperts, natuurbe-

schermers, natuurbeheerders, dierenbeschermers, schaphouder en jagers praatten over de komst van de wolf naar Nederland, de gevolgen daarvan en hoe daar mee om te gaan. Om de bescherming van wolven echt te laten landen, is - naast wettelijke bescherming - goede voorlichting, een schade-compensatieregeling en goedwerkende, betaalbare beschermingsmaatregelen voor vee van belang.

ARK en Wolven in Nederland adviseren om:

- Schadecompensatie voor professionele en particuliere veehouders mogelijk te maken.
- Een subsidieregeling open te stellen voor veehouders voor effectieve beschermingsmaatregelen.
- Te blijven informeren en samenwerken op het vlak van wolven.

Leo Linnartz

Inleiding

150 jaar geleden werd in Schinveld de laatste Nederlandse wolf gedood. Diezelfde eeuw viel ook elders in West-Europa het doek voor de wolf. Nu, 150 jaar later, nemen wolven weer toe in Europa en bezetten ze gebieden die ze lang geleden verlaten hebben. Vanuit Italië en Frankrijk breidt de soort zich naar het noorden toe uit en vanuit Polen en Duitsland naar het westen. Inmiddels komen wolventerritoria tot op 20 kilometer van de Nederlandse grens voor ter hoogte van Twente en Drenthe. In de Franse Vogezen leeft een wolvenroedel op circa 400 kilometer van Maastricht. Dat lijkt ver weg, maar jongvolwassen wolven trekken regelmatig honderden tot wel meer dan 1000 kilometers ver, op zoek naar een eigen leefgebied en een partner. Nederland ligt zo gezien ruim binnen het bereik van jonge, territoriumzoekende wolven. Hoogste tijd om Limburg en de rest van Nederland voor te bereiden op zijn terugkeer.

Projectdoelen

Dit soortbeschermingsplan heeft als doel om Limburg en de rest van Nederland voor te bereiden op de komst van de wolf, de bevolking bewust te maken van de komst van het dier, kennis te verspreiden hoe schade bij schapen en ander vee voorkomen kan worden, te zorgen dat er een landelijk wolvenplan komt dat recht doet aan zijn beschermde status en tot slot door goede communicatie bij een breed publiek feiten en fabels van elkaar te scheiden. Er is bewust gekozen voor een projectscope breder dan Limburg, juist vanwege de forse grootte van een wolventerritorium en vanwege de enorme afstanden die jonge wolven afleggen. Wolvenmanagement is daardoor eerder een internationale zaak dan een provinciale, waarbij menig Limburgs wolventerritorium gedeeld zal worden met België, Duitsland en de buurprovincies Brabant en Gelderland. Mede daarom zijn ook goede contacten gelegd met wolvenkenners in België en Duitsland.

Leo Linnartz

De wolf

Wolven worden vaak gezien als het symbool voor de wildernis. Maar in Europa heeft de wolf zich aangepast aan door mensen gedomineerde en ingerichte landschappen en de typische Europese mix van natuur- en cultuurlandschap. Mogelijk dat ze daarom ook in Limburg en elders in Nederland een plek kunnen vinden om te leven, niemand beter dan de wolf zelf om dit te bewijzen.

Leefgebied

De bos- en cultuurlandschappen van West-Europa bieden een afwisselend landschap met een overdaad aan reeën, herten en zwijnen. Zo leven er tussen de productiebossen, militaire oefenterreinen, dorpen, bruinkoolmijnen en maïsakkers van de Duitse regio Lausitz verschillende roedels wolven. Niet voor niets noemen de Duitsers de wolf een cultuurvolger.

Uit onderzoek van onder andere studenten aan de Universiteiten van Amsterdam en Wageningen bleek dat niet alleen de Veluwe en de Oostvaardersplassen geschikt zijn, maar ook grote delen van Noordoost-Nederland, het zuiden van Brabant en het noorden van Limburg, waaronder gebieden als de Maasduinen, de Peelregio, het Kempen~Broek en wellicht ook de Meinweg. Het dichtbevolkte zuiden en midden van Limburg worden minder geschikt geacht. Wolven mijden immers mensen en bovendien eist het verkeer eist de nodige slachtoffers.

Roedels

Wolven leven in roedels, die bestaan uit een voortplantend paar, hun maximaal 8 welpen van dit jaar en een deel van de inmiddels volgroeide jongen

van vorig jaar. Een roedel is dus eigenlijk een wolvenfamilie, die zijn territorium verdedigt tegen indringers en naburige roedels.

Territoriumgrootte en wolvendichtheid varieert daarbij met de beschikbaarheid van prooidieren. In Europa variëren wolventerritoria van 50 vierkante kilometer groot in prooidierrijke omgevingen tot ver boven de 1000 vierkante kilometer in poolstreken door het lage voedselaanbod. In Duitsland leven gemiddeld 2-3 wolven per 100 vierkante kilometer. Bij 50 vierkante kilometer lijkt er een soort ondergrens te zijn.

De helft van de jongen overleeft het eerste levensjaar en verlaat in het tweede levensjaar als jongvolwassen wolf zijn ouderlijk roedel. Als er veel voedsel is, dan blijven de jonge vrouwtjes soms lang plakken en krijgen zelfs pups in het territorium van hun ouders. Daardoor komen soms roedels van 20 dieren of meer voor, maar meestal bestaan ze uit 2 tot 10 dieren.

Zwervers

Op een leeftijd van een a twee jaar gaan jonge wolven op zoek naar een eigen leefgebied en een onverwante partner om een roedel mee te vormen. Wolven zijn dan zeer mobiel en kunnen gemakke-

lijk honderden kilometers afleggen. In Duitsland zijn er jaarlijks vestigingen op een afstand van twee tot driehonderd kilometer van bekende roedels. Maar ook grotere verplaatsingen komen voor. In 2009 liep een gezenderde wolf uit de Lausitz een afstand van meer dan 1000 kilometer naar Wit-Rusland. Sommige nieuwe wolven in Denemarken blijken 800 kilometer of verder gelopen te hebben.

Er zijn niet veel barrières die wolven tegenhouden. Wolven zijn goede zwemmers en uitstekende lopers. In een nacht kunnen ze met gemak 70 kilometer afleggen. In Duitsland blijkt dat wolven rivieren, snelwegen en druk gebruikte gebieden passeren, meestal 's nachts, maar soms ook overdag.

Wolven hebben geleerd mensen te mijden of te negeren. Maar menselijke bouwwerken zoals wegen, bruggen en bebouwing gebruiken ze wel. Wolven hebben robuuste natuurverbindingen niet nodig, maar ecoducten kunnen wel verkeersslachtoffers voorkomen. Verkeer is in Duitsland doodsoorzaak nummer 1.

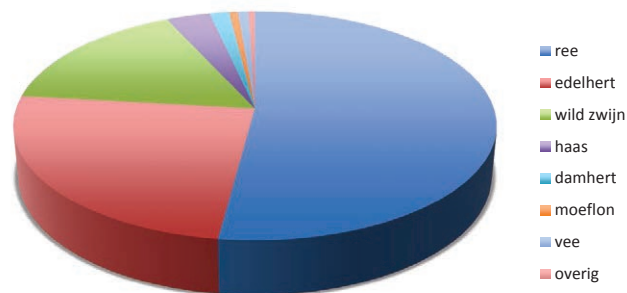
Limburg is dus gemakkelijk bereikbaar en door-kruisbaar voor jonge zwervende wolven. Of ze ook blijven is vers twee.

Leo Linnartz

Voedsel

Een wolf eet gemiddeld 3 tot 4 kilo prooi per dag, maar eten graag tot 10 kilo voedsel in één keer en leeft daar een paar dagen van. Een wolf jaagt op allerlei prooidieren: van wisenten, elanden en zwijnen tot aan knaagdieren, zoals muizen, ratten, konijnen en bevers.

Afbeelding 1: Wat Duitse wolven eten; het resultaat van onderzoek aan 2000 keutels in de Lausitz verzameld tussen 2001 en 2009.

Een roedel wolven gaat in zijn leefgebied altijd voor maximale buit tegen minimaal risico en minimale inspanning. Oude, zieke en zwakke dieren vallen daarom eerder ten prooi aan wolven dan gezonde volwassen dieren. Daarnaast eten wolven veel jonge, onervaren dieren. Hiermee zetten ze een rem op de groei van de populatie prooidieren. In de dichtstbijzijnde populatie wolven in Duitsland jagen wolven vooral in hun eentje. Ze eten hier voornamelijk reeën en in mindere mate jonge edelherten en jonge zwijnen.

Wolven en vee

Hoewel wolven de voorkeur geven aan natuurlijke prooi, worden ook gemakkelijk bereikbare schapen door wolven gepakt. Geiten worden daarentegen door wolven liever gemeden. Vee is echter goed te beschermen. Belangrijk is ook de wetenschap dat een laag hekwerk, een beek of sloot, of de nabijheid van een woning voor een wolf geen enkele belemmering vormt. Om ons vee te beschermen is meer nodig!

Vee kan 's nachts op stal gezet worden. Effectief omdat wolven voornamelijk in de nacht en schemering jagen. Een sloot of beekje is een prima barrière om schapen binnen te houden, maar niet om wolven buiten te houden. Een goed alternatief is het plaatsen van een schrikdraadraster om wolven tegen te houden. De draden moeten wel voldoende dicht bij de grond zitten, zodat wolven er niet onderdoor kunnen kruipen én uiteraard moeten er geen openingen in het schrikdraadraster zitten. In de praktijk wordt die fout helaas gemakkelijk gemaakt. Het plaatsen van een lint boven de stroomdraad schikt de wolven af en voorkomt dat ze over het raster heen springen. Voor natte gebieden is tegenwoordig zelfs een soort rubber schrikdraad beschikbaar.

Dat een intacte roedelstructuur van belang is om te voorkomen dat wolven schapen aanvallen blijkt uit Sloveens onderzoek. Roedels waarvan één van de

ouderdieren geschoten is zijn minder goed in staat om op edelherten en ander groot wild te jagen en richten zich daarom meer op vee als alternatief.

Ook kuddewaakhonden, niet te verwarren met herdershonden, vormen een goede bescherming voor schapen. Deze speciale hondenrassen zijn opgegroeid tussen de schapen en beschouwen hen als soortgenoten. Roofdieren worden door deze honden consequent weggejaagd. Wel heb je meerdere honden nodig om een groep schapen te beschermen, voor als een dier ziek wordt, pups krijgt, etc. Goede kennis van deze honden en hun training is een vereiste.

De beste bescherming biedt uiteraard een combinatie van maatregelen. Mocht er onverhoopt toch vee gedood worden dan is het zaak zo snel mogelijk de kadavers op te ruimen. Dan leren wolven dat het doden van vee in tegenstelling tot wild slechts en-

Bob Luijks

kele snelle happen voedsel oplevert. Van de andere kant is het natuurlijk ook belangrijk dat wolven hun natuurlijke prooi wel helemaal op kunnen eten en dat deze prooiresten niet meteen verwijderd worden.

De wolf als sleutelsoort

Als toppredator oefenen wolven een grote invloed uit op het ecosysteem. Niet zo zeer rechtstreeks door de aantallen prooidieren te reduceren, maar vooral indirect door de zogenaamde ecologie van de angst.

Geen enkel prooidier wil eindigen in de bek van een predator. Prooidieren mijden plekken waar ze wolven tegen kunnen komen of waar ze veel gevaar lopen. Hierdoor krijgt rondom een wolvennest ruigte en bosverjonging een kans. Waar de wolf leeft, groeit het bos, luidt een Russisch gezegde.

Uit Yellowstone National Park in Amerika is bekend dat door herintroductie van wolven, wapiti's de oevers van rivieren en beken gingen mijden waardoor daar weer populieren op konden komen. Hiervan profiteerden weer bevers, die dammen bouwden en daarmee de hydrologie van de omgeving herstelden, waarvan uiteindelijk tal van planten en dieren profiteerden. Zo kunnen wolven een sleutelrol spelen in een ecosysteem zonder de aantallen prooidieren te reduceren.

Dat in Yellowstone de aantallen wapiti's omlaag gingen had veel te maken met de ongebreidelde populatiegroei van deze herten in de decennia na het uitroeien van wolven. Nu de aantallen wapiti's meer dan gehalveerd zijn, is er ruimte gekomen voor vegetatieherstel en daar hebben weer andere dieren van geprofiteerd, zoals bevers, gaffelbokken, zangvogels en bizons. Wolven zorgen er als sleutelsoort dus mede voor dat de biodiversiteit zich hersteld.

Zijn de aantallen herten meer in balans met de omgeving, dan blijkt uit verschillende studies dat wolven hun prooidieren niet of nauwelijks (extra) reguleren. De jagende mens zorgt vaak al voor aantalsregulatie tot onder de draagkracht, zodat schade minimaal en de aanwas maximaal is.

Naast de eerder genoemde effecten profiteren ook tal van aaseters, zoals raaf, rode wouw en zeearend, van de constante aanvoer van verse kadavers. Wolven doden immers met regelmaat een flinke prooi om henzelf en hun jongen in leven te houden. Dit in tegenstelling tot ecosystemen zonder toppredatoren, waar sterfte onder hoefdieren vooral aan het einde van de winter plaatsvindt. Welke invloed wolven op de Nederlandse natuur hebben is afwachten. De grootste invloed is te verwachten in grote natuurgebieden met veel wilde grazers zoals bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen en natuurgebieden op de Veluwe.

rode wouw

zeearend

monniksgier

kraai

Waar de
groeit h
grazers
er weg

Tal van aaseters profiteren van
de prooiresten van de wolf

Vee dat buiten loopt is veiliger n
waakhonden en achter schrikdra

wild zwijn

Een wolvenroedel bestaat uit een ouderpaar,
hun welpen en jaarlingen. Na twee jaar zoeken
de jongen een eigen territorium

ekster

raaf

kaasjeskruid

morgenster

Met wolven in de buurt krijgen grazers niet
de kans om alles op te eten. Doordat kruiden
en struiken de ruimte krijgen ontstaat een
gevarieerd landschap

argusvlinder

agrimonie

De wolf

en zijn sleutelrol in de natuur

De wolf woont
in het bos omdat
het er als hert en ree
voelbaar blijft

Geniet, maar houd
afstand

net
raad

edelhart jong zwijn ree

Wolven voorkomen massale wintersterfte onder hoefdieren omdat ze eerder al de zwakke dieren eruit halen

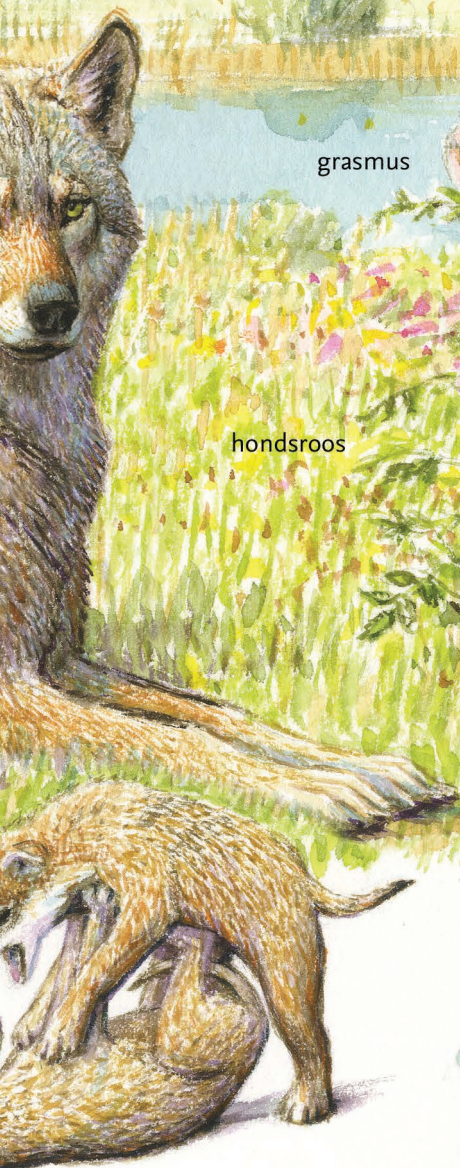
grasmus

wulp

hondsroos

Vossen en andere middelgrote roofdieren
mijden wolven zodat weidevogels en
konijnen lokaal meer kansen krijgen

kneu

Jeroen '15

konijn

meidoorn

Resultaten soortbeschermingsplan

Met de subsidie van de provincie Limburg heeft ARK het samenwerkingsverband Wolven in Nederland verder vorm gegeven. Partijen als Natuurmonumenten, de Jagersvereniging, het IVN, FREE Nature, de Zoogdiervereniging en ARK zetten zich gezamenlijk in voor een conflictarm samenleven van wolf en mens.

Wolven eten namelijk soms ook schapen, jonge runderen of paarden. Gelukkig zijn er goede ouderwetse en moderne middelen om dit te voorkomen. Bij een door studenten uitgevoerde nulmeting onder Limburgse schapenhouders bleek circa 0,5% van de gehouden schapen jaarlijks ten prooi te vallen aan hond of vos, waarbij deze laatste bijna twee derde daarvan voor zijn rekening nam. Bescherming tegen wolven biedt echter ook soelaas tegen honden en vossen.

Door voorlichting en communicatie verspreidt ARK vanuit dit samenwerkingsverband feitelijke informatie over wolven en hun komst naar Nederland. Hoe mensen moeten handelen als ze een wolf tegen komen en hoe ze predatie van hun vee kunnen voorkomen. We hebben een informatiepunt opgezet waar mensen met hun vragen naartoe kunnen en hun waarnemingen van wolven kunnen melden. Wolven in Nederland heeft een team van vrijwilligers getraind, die vragen beantwoorden, wolven van honden onderscheiden en indien nodig wolvensporen en mogelijke schadegevallen van wolven beoordelen. Verder houdt het samenwerkingsverband de ontwikkelingen in onze buurlanden bij en onderhoudt een uitgebreid internationaal netwerk. Daarnaast propageert ze de inzet van beschermingsmaatregelen tegen wolven.

Voor het samenwerkingsverband heeft ARK een website www.wolvenin nederland.nl opgezet en een bijbehorende facebookpagina met inmiddels 42.000 vaste volgers. Communicatie twee kanten op, want via beide media zijn ook medewerkers en vrijwilligers van Wolven in Nederland te bereiken. De pers maakt hier geregeld gebruik van, wat resulteert in talloze radio- en tv-interviews en artikelen in kranten, weekbladen en (vak)tijdschriften.

Wolven zijn in Europa beschermd en EU-landen hebben de plicht om die bescherming middels een managementplan handen en voeten te geven. ARK heeft met haar collega-organisaties in Wolven in Nederland intensief samengewerkt met Alterra en Wing om een breed gedragen voorstel voor een wolvenplan voor Nederland vorm te geven. Zij heeft verschillende platvormbijeenkomsten georganiseerd waarbij wolvenexperts, natuurbeschermers, natuurbeheerders, dierenbeschermers, schapenhouders en jagers bij elkaar komen om te praten over de komst van de wolf naar Nederland, de gevolgen daarvan en hoe daar mee om te gaan. Om de bescherming van wolven echt te laten landen is niet alleen wettelijke bescherming van belang, maar ook goede voorlichting en communicatie, goede compensatie voor schade en goedwerkende en betaalbare beschermingsmaatregelen om

schapen tegen wolven te beschermen. ARK werkt via Wolven in Nederland aan al deze facetten en zet zich in voor schadecompensatie voor zowel professionele als hobbymatige veehouders en de inzet van gesubsidieerde effectieve beschermingsmaatregelen. Laat de wolven nu maar komen. Limburg is voorbereid.

Inmiddels hebben twee zekere wolven en enkele waarschijnlijke Nederland aangedaan. De eerste zekere wolf bleek illegaal gebracht en in de omgeving van Luttelgeest gedumpt. De tweede was een heuse wilde wolf, geboren in Nedersachsen. Deze liep in 4 dagen tijd dwars door Drenthe en Groningen tot aan de Waddenzee en weer terug naar Duitsland. Doordat deze wolf overdag actief was, gaf hij een unieke inkijk in het (zwerf)gedrag van jonge wolven. Dat hij onderweg de nodige schapen doodde onderstreept dat beschermingsmaatregelen niet overbodig zijn. Beide wolven hebben ARK en

Wolven in Nederland in de gelegenheid gebracht om veel over wolven te communiceren, de overheid geholpen bij het scherp krijgen en implementeren van het wolvenplan en het publiek en schapenhouders wakker geschud. Wolven komen inderdaad vanuit het buitenland tot in Nederland.

Na deze projectperiode stopt het werk niet. Vanuit het IPO is Wolven in Nederland gevraagd om het wolvenloket een formele functie te geven met bijbehorende financiën. Het IFAW heeft het IVN gevraagd om een educatieprogramma voor scholieren samen met ARK en de andere partners binnen Wolven in Nederland op te zetten. Het Faunafonds heeft ARK en Frans van Bommel in staat gesteld om nader onderzoek te doen naar praktisch toepasbare preventieve maatregelen om predatie van vee door wolven te voorkomen. En hopelijk volgen daarna nog meer initiatieven.

Leo Linnartz

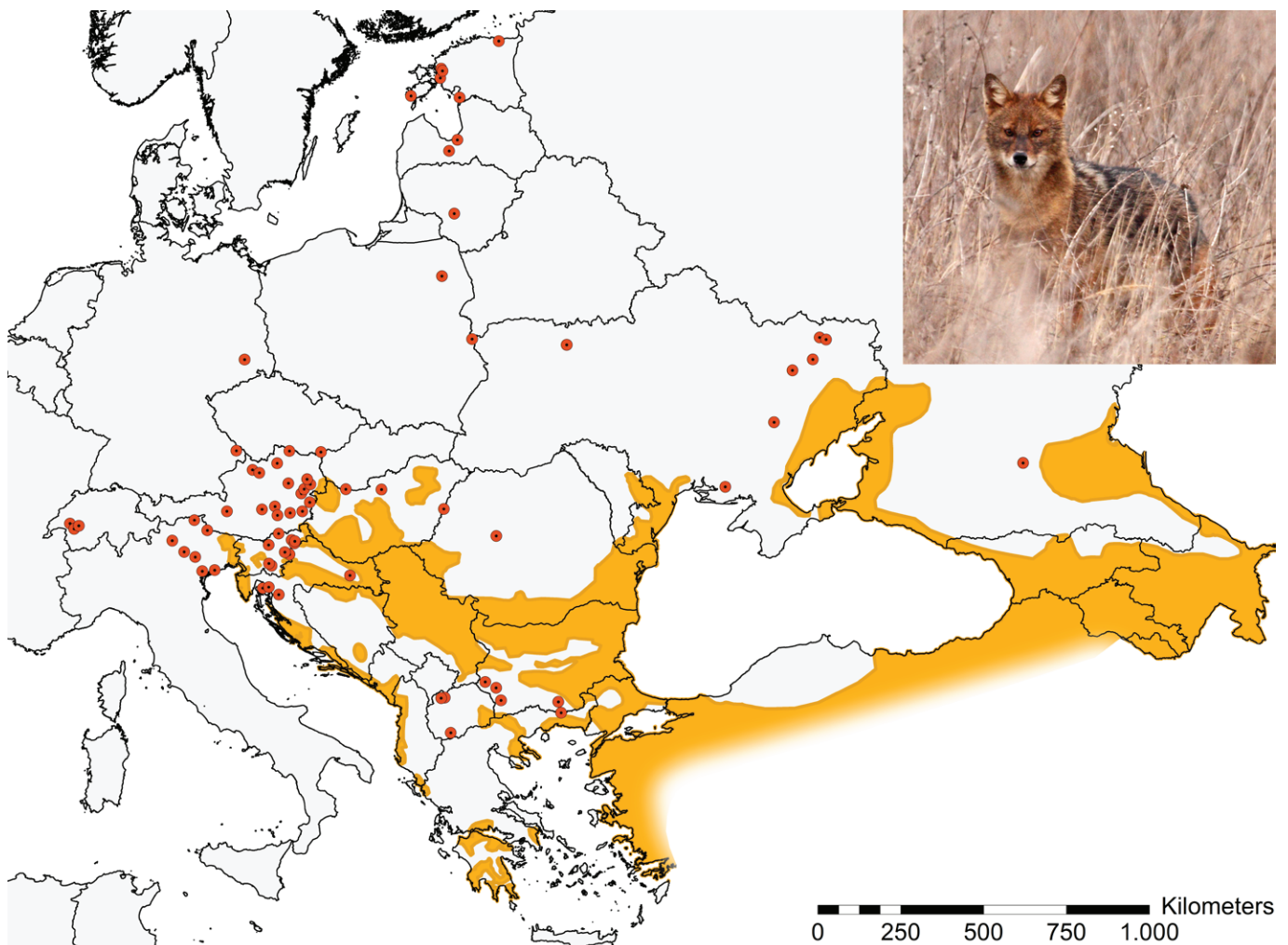

Wolf of jakhals, wie is eerst?

De laatste jaren blijkt dat niet alleen de wolf terugkeert, maar ook zijn neef de goudjakhals. Ruim een eeuw lang bleef deze soort beperkt tot Zuidoost-Europa, maar voorheen was hij ook bekend uit het gebied bij de Neusiedlersee in het zuidoosten van Oostenrijk. Daar werd hij zelfs 'rietwolf' genoemd. Met het uiterlijk van een wolf, maar de snuit van een vos, neemt deze soort een middenpositie in tussen wolf en vos. Hij jaagt niet op grote prooien, maar vogels, kleine zoogdieren, vissen, amfibieën, insecten en vruchten, waaronder valfruit, vormen zijn dieet. Hij kan dus, anders dan de wolf, overal in Limburg overleven.

Hoewel goudjakhalsen van ver moeten komen, blijkt de laatste paar jaar dat de soort aan een snelle opmars bezig is. Eerst was Oost-Europa aan de beurt: tot in het uiterste noorden van Estland zijn goudjakhalsen waargenomen. De laatste paar jaar

zijn ze ook al in het noordwesten van Duitsland, in Denemarken, in het westen van Zwitserland (bij Geneve) waargenomen. Hoewel er in sommige landen al snel geroepen werd dat de dieren dan uitgezet zouden zijn, blijkt daar niks van. Sterker nog, DNA-analyses en het verspreidingspatroon duiden op een snelle natuurlijke uitbreiding over het hele vasteland van Europa. Door deze natuurlijke uitbreiding is de goudjakhals geen exoot, maar een van de soorten die mede door de vele verlaten marginale landbouwgronden steeds verder Europa koloniseren. Hij is net als de wolf beschermd via de Bern-conventie en de Habitat Richtlijn, maar valt anders dan de wolf onder bijlage 5 in plaats van bijlage 4 en is dus minder strikt beschermd. Limburg kan zich dus ook opmaken om de eerste goudjakhals te ontvangen.

Conclusies en aanbevelingen

Met Wolven in Nederland is een uitstekende en brede coalitie opgezet, waarin tal van organisaties samenwerken om wolven en mensen conflictarm samen te laten leven. Dit samenwerkingsverband heeft aangetoond snel in te kunnen spelen op de actualiteit en een betrouwbare en feitelijke informatiebron te vormen.

De eerste stappen zijn gezet: er is een wolvenplan, de eerste zwervende wolf heeft Nederland bezocht, het publiek is uitgebreid van informatie voorzien en er is straks een document over geschikte preventieve maatregelen om predatie te voorkomen. Nu is het zaak om dit verder te voeren en enkele voorbeeldprojecten met preventieve maatregelen te realiseren. De eerste particuliere initiatieven zijn er al, maar het zou goed zijn om de resultaten goed te volgen en breed te verspreiden.

Met wolven valt prima conflictarm samen te leven, zoals Duitsland laat zien. Hoe het beter niet kan lopen laat onder andere Frankrijk zien. Daar zijn wolven inmiddels gewend aan gemakkelijk te bejagen schaapskuddes; vermoedelijk doordat te laat is ingezet op preventie. Hierdoor is het nu extra moeilijk om het tij te keren. Veel jonge wolven krijgen immers van hun ouders aangeleerd hoe je een schaapskudde moet aanvallen. En uiteraard levert dat ook grote conflicten op met de Franse schapenhouders, die in een leeglopend platteland hun

hoofd boven water proberen te houden. Limburg en de andere Nederlandse provincies kunnen nu nog kiezen: veel of weinig conflicten tussen wolven en mensen. ARK en Wolven in Nederland blijven zich inzetten voor weinig conflicten. Het is aan te bevelen dat de landelijke en provinciale politiek dat ook doet.

Tot slot is het de hoogste tijd dat het wolvenplan definitief wordt en dat voor iedereen duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is. Verder zouden niet alleen professionele schapenhouders, maar ook hobbyveehouders bewezen schade vergoed moeten krijgen en is het van belang om het gebruik van goede preventieve maatregelen de stimuleren en deels ook te subsidiëren. Naast de voorbereiding voor de komst van de wolf, is een eerste voorbereiding voor de goudjakhals eveneens aan te bevelen. Al was het maar door te erkennen dat ook deze wilde soort beschermd is en het Faunafonds eventuele schade te laten vergoeden.

Literatuur

Drenthen, M., D. Klees, E. van Maanen, L. Linnartz, & M. van der Weide. (2015) De wolf terug, eng of enerverend?, Kosmos Uitgevers.

www.nabu.de/tiere-und-pflanzen/saeugetiere/wolf/deutschland

www.ferus.fr/loup/le-loup-biologie-et-presence-en-france

www.welkomwolf.be

www.wolveninnederland.nl

www.wildtiermanagement.com/wildtiere/haarwild/wolf

www.wolfsregion-lausitz.de

Partners

Het soortbeschermingsplan grote roofdieren kwam tot stand met behulp van vele partners.

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

In het Drielandenpark en in het GrensPark Kempen~Broek werkt ARK sinds 2011 aan gebiedsontwikkeling in het kader van het provinciaal meerjarenprogramma platte-landsontwikkeling van de provincie Limburg (PMJP). Onderdeel hiervan is een tiental soortbeschermingsprojecten. In één van die projecten stonden de grote roofdieren waaronder de wolf centraal. In dit boekje presenteren wij trots de resultaten die wij samen met vele, onmisbare partners hebben gerealiseerd. De soorten zijn het boegbeeld voor landschappelijke ontwikkelingen in Kempen~Broek en Drielandenpark, die mede door ARK zijn ingezet.